

ČAROBNA KOSTANJEVICA IN NOVA GORICA

"Zgradili naj bi nekaj velikega, ponosnega, nekaj, kar bi sijalo preko meje"

Za zaključek študijskega leta smo obiskali **Kostanjevico nad Goricama**. Obiskovalci jo imenujejo »čarobna«. Lahko bi dodali: sveta, bogata, neuničljiva, stoletna, plemenita... Vsaka od teh oznak je resnična. Ga. Mirjam Brecelj, ki nas je vodila po njej, je vse to z ljubeznijo lepo predstavila.

Stoletna: na vrhu griča, nekdanj poraščenega s kostanji, je 1632 zrasla prva cerkva, ki jo domačini še danes imenujejo »Kapela«. **Posvečena je Gospodovemu oznanjenju** Mariji in romarji jo obiskujejo že stoletja. Ob cerkvi so postavili manjši **samostan**, ki so ga kasneje dograjevali in ga povezali s cerkvijo. V njem domujejo **frančiškani**.

Neuničljiva: skozi zgodovino so jo rušile in uničevale vojne, nazadnje še potres (1976), a vedno je - s prizadevanjem mnogih - ponovno zblestela. Njeno največje bogastvo je **samostanska knjižnica**. V njej hranijo neprecenljiv narodov zaklad: originalno, **prvo slovensko slovnico iz leta 1584** s posvetilom avtorja Adama Bohoriča, knjige v petindvajsetih jezikih; številne **prvotiske**, izpred leta 1500 (incunabule). Knjižnica nosi ime po znamenitem jezikoslovcu **Martinu Škrabcu**.

Pod cerkvenim prezbiterijem je pokopan zadnji francoski kralj Karel X in člani njegove družine in tajnika – **grobnica Burbonov**. V povezavi s to družino na samostanskem vrtu raste druga največja javna zbirka vrtnic burbonk v Evropi. Letos so zacvetele prej, da nismo mogli uživati vseh nians njihovih vonjav. V samostanu deluje tudi komuna za zdravljenje odvisnikov **Skupnost Srečanje**.

In ne nazadnje- s Kostanjevice je prekrasen razgled na obe Gorici.

Potem smo se spustili v mesto, kjer nas je pred mogočno **občinsko palačo** na osrednjem trgu, **Trgu Edvarda Kardelja**, pričakal vodič Blaž Kosovel. Stavba je iz prvega obdobja izgradnje mesta. Arhitekt, ki jo je načrtoval, je bil **Vinko Glanz** (Plečnikov učenec). Mediteranski značaj je poudaril z zunanjim kamnitim stebriščem. Kipar **Boris Kalin** je izdelal štiri alegorične kipe: prvi se rešuje spon fašizma, drugi žuga proti izgubljenemu Trstu in Gorici (Z), proti vzhodu (Ljubljana) gleda tretji in zadnji obrezuje trto, ki kliče k skupinskemu delu za lepšo bodočnost. Vstopili smo tudi v avlo. Prekrivajo jo mozaiki, ki jih je narisal **Tone Žnidaršič**, izdelal pa **Alffio Tambosso – Ultra**, ki je bil diplomant ene najznamenitejših šol mozaika pri Vidmu. Glanz je stavbo dopolnil z odprtim atrijem v notranjosti.

Nasproti občine stoji **Slovensko narodno gledališče** (arhitekt **Vojteh Ravnika**), mogočna postmodernistična stavba. Gledališče je dobro obiskano. Med obema stavbama je še **Goriška knjižnica Franceta Bevka**, grajena kot »odprta knjiga«.

Ko je goriška pokrajina ostala brez svojega starega političnega središča – Gorice, je bila leta 1947 sprejeta politična odločitev, da bodo zgradili novo upravno, kulturno in gospodarsko središče: "Zgradili naj bi nekaj velikega, ponosnega, nekaj, kar bi sijalo preko meje!" Sledil je sprehod mimo spomenika posvečenega mladinskim delovnim brigadam - čez 5000 jih je bilo, ki so z mladostnim entuziazmom v enem letu (1947-48) opravili pripravljala dela za gradnjo mladega mesta (regulacija po toka Koren, trasa Magistrale). Ustavili smo se pred maketo idejne zasnove nastajajočega nove Gorice, ki jo je izdelal **Edvard Ravnika**, najvidnejši

arhitekt, Plečnikov učenec in nekaj mesecev na praksi pri piscu Atenske listine Le Corbusierju v Parizu. Listina je bil temeljni dokument za gradnjo mest za vse stanove. Različni vzroki so pripeljali do tega, da so graditelji nove Gorice odstopali od osnovnega projekta. In kaj smo še izvedeli? Da je večji del novega mesta grajenega na površini starega goriškega pokopališča. Kasneje smo ob naši poti, sredi mesta, potem ko nas je nanje opozoril g. Kosovel, zagledali tri pozabljene nagrobnike, eden celo nosi ime pokojnika - Michael Hertlein.

Po osnovni zamisli naj bi bila Nova Gorica »zeleno« mesto, s košatimi drevoredi in sprehajališčem. Pa se je zgodilo, da so samoiniciativno zasajali prazne prostore z različnimi drevesi, ki so prihajala iz različnih podnebij in danes živijo v sožitju (smreka in palma), 250 vrst. Hkrati so sadili vrtnice: vrtnice rastejo povsod, niso le v mestnem grbu!

Nova Gorica je tudi **mesto spomenikov**. Malo katero mesto se ponaša s tako galerijo na prostem kot Nova Gorica. V Aleji se vrstijo doprsni spomeniki pomembnih mož in Ljubke Šorli, pesnice in učiteljice. Zastali smo pred spomenikom **Franceta Bevka**. Nasproti EDE stoji Lenassihev kip posvečen prvemu slovenskemu letalcu **Edvardu Rusjanu**, simboličen prikaz Ikarusovega leta in padca. In še veliko jih je ostalo, ki so vredni ogleda, ti:

»...plemenitijo skulpture vodilnih protagonistov sodobnega slovenskega kiparstva, ki so s svojim izvirnim ter prepričljivim delovanjem primerljivi s sočasno evropsko produkcijo« (citat).

Ali lahko v novem mestu govorimo o **kulturni bivanjski dediščini**? Približali smo se šestim, tako imenovanim »**ruskim**« ali »**Ravnikarjevim**« blokom« iz rdeče opeke. **13. junija 1948** je bil postavljen temeljni kamen za stanovanja prebivalcev nove Gorice in 1950 so se prvi že vselili. Največji prostor v teh stanovanjih je dnevna soba, povezana z balkonom. Kuhinja je bila od dnevnice ločena in povezana s shrambo za živila. Kopalnica in stranišče sta bila ločena. Stavbe so umeščene v zelenje. Stanovanja so še danes sinonim za kakovostno in udobno bivanje.

Pot nas je zanesla tudi mimo hotela Park, ki predstavlja začetek **igralniškega turizma** v mestu.

Naše spoznavanje Nove Gorice smo zaključili na **Trgu Evrope** in po novem podhodu prispeli do železniške postaje. Tam smo se poslovili od g. Blaža, ki nam je podrobno in dostopno prikazal svoje mesto.

S kavico smo se poslovili od mesta, ki je vredno, da ga še obiščemo. **Je politični, kulturni, izobraževalni in gospodarski center Goriške**. Po današnjem sprehodu smo se prepričali, da to ni le beton in asfalt, ampak da ima tudi že bogato preteklost in upam, da njeni prebivalci odkrivajo tudi njegovo dušo.

27.5.2025,

beležila M. Gaberšnik